

Is het gesprek ons beste wapen?

ONTWAPENEN ALS KERNKWALITEIT VAN DE POLITIE

Wapens zijn tastbaar, hebben een duidelijke functie en hangen aan de riem van een agent. In het initiatief ‘ontwapens’ worden ontwapenende kwaliteiten van agenten niet alleen onderzocht en besproken, maar – net als de geweldsmiddelen – ook tastbaar gemaakt door ze vorm te geven als persoonlijke symbolische objecten. Het ‘ontwapen’ representeert de ontwapenende kwaliteit van de agent en de ontwapenende handeling die de agent uitvoert.

Het ‘ontwapen’ is dus niet iets wat een agent echt bij zich draagt. Het is het resultaat van een startpunt voor reflectie en dialoog over verbindend politiewerk. Voor de agenten in de basisteams is die reflectie en dialoog onontbeerlijk. Contacten met burgers zijn immers onlosmakelijk verbonden met de uitvoering van dagelijks politiewerk.

Lily Habra, wijkagente in Gouda (inmiddels werkzaam als projectleider professioneel controleren) en ontwerper Myrthe Krepel werden aan elkaar gekoppeld in het kader van Social Design Politie (zie pagina 8). Zij ontwikkelden het initiatief ‘ontwapens’. Daarvoor gingen zij samen de wijk in en spraken met jongeren over de relatie met de politie. De verschillende stijlen van bejegening door politieagenten in de basisteams werd al snel onderwerp van gesprek. De verschillende manieren bijten elkaar en hebben negatief effect op de relatie met de politie gaven de jongeren aan. Het vertrouwen dat de ene agent opbouwt door preventief te werken, wordt op een later moment geschaad door een agent die repressief handelt. Het was reden voor Lily en Myrthe om zich dieper onder te dompelen in het gesprek als wapen. Ze ontdekten dat politieagenten wel worden getraind in het

gebruik (en niet-gebruik) van hun fysieke wapens, maar nauwelijks in het inzetten van hun eigen, geweldloze kwaliteiten. Terwijl de uitoefening van het beroep op dagelijkse basis van agenten vraagt of zij juist dit willen inzetten. Immers, vóór elke stap in de escalatieladder wordt van agenten verwacht dat zij andere opties overwegen. En in die (discretionaire) ruimte is er de mogelijkheid voor de inzet van geweldloze middelen en technieken; voor ‘ontwapens’ dus.

‘Ontwapens’ in de praktijk

Het idee over ‘ontwapens’ werkten Lily en Myrthe uit met politiecollega’s van basisteam Gouda. Na gesprekken met verschillende collega’s organiseerden zij een teambijeenkomst waarin de ontwapenende kwaliteiten van politiecollega’s onderling werden uitgewisseld. Voor de start van de bijeenkomst werd gezamenlijk wat eten besteld: “Liever een poké bowl of gyros?”. Samen diensten draaien en samen eten is niets nieuws voor de agenten. Maar bij elkaar komen om te praten over ieders ontwapenende kwaliteiten is geen dagelijkse kost. Dat doen aan de hand van persoonlijke symbolische objecten is al helemaal bijzonder. Halverwege

Over de auteur

Marjon van Gelderen is creatief leider bij Politie van Overmorgen, directie Strategie & Innovatie, staf korpsleiding, politie

Het artikel is geschreven in samenspel met Myrthe Krepel (ontwerper), Lily Habra (projectleider professioneel controleren, politie-eenheid Den Haag) en Arnoud Grootenboer (creatief leider, Politie van Overmorgen).

kwam districtchef Martin van Hengel even buurten: “Het is heel waardevol om op een andere manier naar elkaar te kijken en van elkaar te leren. Ik ben er trots op dat jullie hier zo open instappen en dit met elkaar doen.”

Aan het einde van de bijeenkomst vroegen Lily en Myrthe aan de collega's wat het voor de samenleving zou betekenen als alle agenten hun eigen 'ontwapen' zouden kennen. De deelnemers waren het er over eens dat 'ontwapens' bijdragen aan laagdrempeligere en toegankelijke politie. Begrip tonen levert begrip op, vertrouwen geven resulteert in vertrouwen krijgen. Een politie die zo werkt, is veel effectiever en opereert veel de-escalerender.

Lily: “De interviews waarin ik de ontwapenende kwaliteiten van mijn collega's probeerde te achterhalen, bleken een cadeautje. Door de interviews maakte ik ruimte om op zoek te gaan en in te zoomen op de kwaliteiten van mijn collega's. In de een-op-een gesprekken kon ik zo echt aandacht geven aan mijn collega. Ik besepte dat we dit veel te weinig doen, zowel die diepere vraag stellen om de ander echt te zien en te begrijpen als het lerend uitwisselen van dit soort thema's met elkaar in het team. Het is niet alleen waardevol om je eigen ontwapen te kennen, maar ook die van je collega's zodat je daar ook ruimte aan kunt geven in het contact met de burger.”

Praten over ontwapenende kwaliteiten en ervaringen is geen dagelijkse kost

Reflexen in balans

Professionele reflexen als controle, snelheid, zekerheid, macht en bescherming zijn dominant in politiewerk, zeker als het spannend wordt. Deze reflexen zijn begrijpelijk en soms ook nodig. Ze worden problematisch als ze altijd geactiveerd worden, ook in situaties waar verbinding of de-escalatie meer effect zou hebben. Ontwapenende handelingsreflexen die ruimte maken voor verbinding, menselijkheid en de-escalatie zou je ernaast kunnen zetten: contact, luisteren, vertragen, nieuwsgierigheid, kwetsbaarheid. Niet als 'softe' aanvulling, maar als strategisch vermogen dat hard nodig is in deze tijd. Ontwapenen gaat om professioneel risico nemen in de ontmoeting met de ander, door bij jezelf te blijven en door de ervaren spanning heen te bewegen – dat vraagt minstens zoveel moed en leiderschap. Goed politiewerk bestaat uit bewustschakelen tussen beide reflexen.

Een ontwapen Tijdbubbel – Francisca

De tijdbubbel is een kraag die de agent om zichzelf en de burger heen kan schuiven. Hiermee creëert Francisca een afgesloten en geconcentreerde ruimte waarin de burger en de agent samen verblijven. Alle aandacht is helemaal toegewijd aan de burger. Francisca laat zich niet afleiden door de druk van buitenaf en gaat pas weg wanneer de rust volledig is teruggekeerd. Deze doelgerichtheid in het ontwapen komt voort uit haar sportachtergrond.

“Ik merk dat ik echt tijd wil nemen om in gesprek te gaan met mensen. Natuurlijk blijf ik altijd alert, maar ik ga niet weg bij mensen voordat alles oké is.”

Uitleg begrip

ONTWAPENEN

Werkwoord: ontwapende, heeft ontwapend.

Het voorkomen, verminderen of wegnemen van spanning tussen burgers onderling of tussen burgers en politie, door als politieagent bewust persoonlijke kwaliteiten in te zetten zonder wapens, fysiek geweld, verbaal geweld of intimidatie.

ONT-WAPEN

Zelfstandig naamwoord: het; v(m); meervoud: ontwapens

– Persoonlijke kwaliteit die een politieagent inzet om spanning tussen burgers onderling of tussen burgers en politie te voorkomen of te verminderen, zonder gebruik te maken van wapens, fysiek geweld, verbaal geweld of intimidatie.

– Object dat symbool staat voor de ontwapenende kwaliteit van een politieagent.

Ontwapenen gaat om professioneel **risico** nemen in de ontmoeting met de ander

Strategische verlangens

De ambitie van de politie is nadrukkelijker te handelen vanuit rechtstatelijke waarden en te investeren in de verbinding met de samenleving. De Nederlandse politie is verbonden met de samenleving, maar gemerkt wordt dat die verbinding in toenemende mate onder druk staat¹. De politie lijkt een meer abstracte politie geworden². Fysieke aanwezigheid en aanspreekbaarheid van de politie zijn geen vanzelfsprekendheid. Een nabije en menselijke politie is juist in tijden van onrust in de samenleving cruciaal, omdat deze bijdraagt aan het bewaren van de maatschappelijke vrede. In tijden van maatschappelijke polarisatie is er een grote wens om de verbinding met de burger te versterken. Ontwapene-

nen past in dit verlangen. Agenten moeten niet alleen fysiek paraat zijn, maar ook sociaal-emotioneel intelligent, communicatief en relationeel vaardig. Ontwapenende kwaliteiten dragen bij aan een politie die spanningen kan de-escaleren nog voordat geweld nodig is.

Oproep

Er is nog weinig beeld, taal en training voor professionele ontwapening. Wat als we het vak van agent opnieuw durven tekenen, met ieders eigen 'ontwapen' als eerste wapen in de uitrusting? Deze oproep is een uitnodiging aan leiders: voed de reflex om te ontwapenen en geef verbeelding aan de ruimte om ontwapende kwaliteiten tastbaar te maken. Hierop moeten de duizenden agenten van onze basisteams namelijk dagelijks een beroep doen.

Dit jaar brengen we een publicatie uit over ontwapenen als kernkwaliteit van de politie. Juist in de wereld van vandaag is de urgentie groot om dialoog en beweging rond dit onderwerp op gang te brengen en houden. Wil je bijdragen of heb je ideeën, stuur een mail naar hallo@ontwapens.nl.

¹ Stevig staan in deze tijd – strategische agenda politie 2025-2030.

² Terpstra & Salet

Een ontwapen Cirkel van rust – John

Rust is als een deken die over je valt, en je weer met beide benen op de grond zet. Dit 'ontwapen' is een weerspiegeling van de rustige aard van de agent. Die rust heeft John ontwikkeld in zijn vorige baan als vrachtwagenchauffeur. Wanneer de spanning stijgt, zet John zijn rust in en nodigt anderen uit diezelfde rust te betreden. Hij gaat niet mee met de spanning van de ander en blijft, door op hetzelfde volume te blijven praten en zijn rust te bewaren, in controle van de situatie.

"Ik hoor vaak dat ik heel rustig blijf als mensen hoog in hun emoties zitten. Dan ga ik rustiger praten, mensen zachter toespreken. In escalerende situaties kan ik altijd mijn rust inzetten, bij daders, maar ook bij collega's.

Politiegeweld en de-escalatie

Vrede bevorderen

Terwijl wereldwijd de roep om bewapening, harder optreden en militarisering luider klinkt – ook binnen veiligheid en politie – wordt de waarde van een andere beweging urgenter dan ooit: ontwapenen als tegenkracht. Niet om geweld te ontkennen, maar om er ook anders op te reageren – met nabijheid, wijsheid en menselijkheid. Ontwapenende kwaliteiten zijn cruciaal om vrede niet alleen te bewaren, maar actief te bevorderen – in buurten, op straat, en in hoe we macht vormgeven. Daarin schuilt een vernieuwende kracht: in de keuze om ook in gespannen situaties verbinding en vertrouwen centraal te stellen, als morele en strategische tegenkracht in een samenleving vol spanningen.

In de spiegel

Geweld door de politie neemt toe³ (zie figuur Ctrl+Alt+Delete). Ondanks de toename van politiegeweld, is er weinig bekend over de context en gevolgen ervan. Door het gebrek aan onafhankelijk onderzoek blijft inzicht in patronen en impact beperkt. Juist daarom is het des te belangrijker dat de politie het eigen handelen kritisch blijft onderzoeken en verantwoorden.⁴

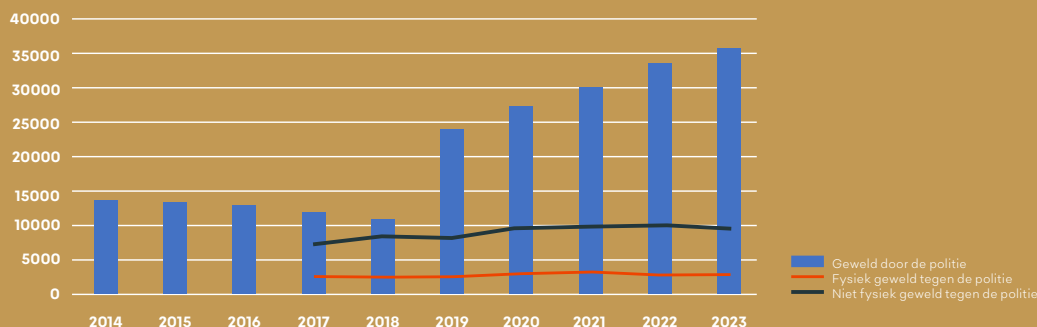
Het politiebeleid zich vaak op het gebruik van geweld in escalerende situaties, terwijl bij 95% van de meldingen geen geweld wordt ingezet⁵. Agenten worden in het basispolitieonderwijs wel getraind in het gebruik (en niet-gebruik) van hun wapens, maar er wordt beperkt aandacht besteed aan communicatieve vaardigheden. De beleidsuitgangspunten moedigen en steunen de inzet en ontwikkeling van verbindende, de-escalerende kwaliteiten dus nog niet concreet. Er bestaat één politieopleiding die specifiek gericht is op de-escalerend communiceren. Dit betreft een facultatieve 5-daagse training die door de Politieacademie wordt gegeven binnen het vakspecialistisch onderwijs. De opleiding wordt op nationaal niveau 10 tot 12 keer per jaar verzorgd voor maximaal 12 deelnemers, dus maximaal 144 deelnemers per jaar. De doelgroepen voor deze training zijn medewerkers basispolitiEZorg en specialistische eenheden, die in hun dagelijkse werkzaamheden te maken krijgen met crisissituaties ('first responders'). De opleiding krijgt van de deelnemers een gemiddeld rapportcijfer van 8,6 waarbij deelnemers vrijwel allemaal aangeven de geleerde tools in hun dagelijkse werkzaamheden te kunnen toepassen. Een deelnemer: "Maak dit onderwerp standaard onderdeel van de politieopleiding, dit is waar we nu veel mee in aanraking komen. Het geeft veel meer zelfvertrouwen in het handelen en praten."⁶

- 3 Geweldsgebruik door en tegen de politie periode 2014 - 2023
- 4 Erasmus Universiteit Rotterdam (2023) Use of force by police in the Netherlands not evaluated according to European Court Standards. Geraadpleegd via <https://www.eur.nl/en/news/use-force-police-wnetherlands-not-evaluated-according-european-court-standards>
- 5 Dorrestijn, W. Spreeknotitie Vaste commissie J&V (kamerstuk 34641). Politieacademie 16 01 2019 / De-escalerend communiceren als beroepsvaardigheid, 10 mei 2023
- 6 De-escalerend communiceren als beroepsvaardigheid. Een advies hoe de-escalerend communiceren kan leiden tot een meer verbindende politie. Aniska Chatta-de Kuster en Anna Mapes, 10 05 2023

Geweldsgebruik door en tegen de politie

Periode 2014–2023
Bron data: politie

Meer ontwapens

Taalscripts – Rashmat

Rashmat's Ontwapen biedt een scala aan niet gangbare opties om als agent burgers aan te spreken. Hij maakt een inschatting wie er voor hem staat en kiest een script om iemand aan te spreken. Het ontwapen hoort bij iemand die verschillende talen spreekt, goedlachs is en van nature speelt met onverwachte manieren om mensen aan te spreken. Zoals bijvoorbeeld 'hee spiertolly'. Zo'n onverwachte manier van spreken van een agent richting een burger kan een ontregelend effect hebben, waardoor je allebei even uit je rol valt, lacht, en waarmee de spanning uit de lucht gehaald kan worden.

"Iemand aanspreken is belangrijk omdat het de toon zet voor communicatie en interactie. Het kan de richting van een gesprek beïnvloeden. Mijn manier van aanspreken zorgt voor verwarring, werkt de-esclerend en ik heb direct aandacht voor de betrokkene."

Relatielasso – Lily

Dit ontwapen is spanningen ver voor en komt voort uit een geïnteresseerde persoonlijkheid. Lily gaat namelijk bewust een relatie aan met burgers die vaker onrust veroorzaken, door de lasso om de betreffende burger te werpen. Dit is gericht, denk aan het opschrijven van verjaardagen om ze te feliciteren. Wanneer een situatie met die betreffende burger gespannen wordt, kan Lily terugvallen op de band die ze heeft met de burger.

"In tijden van rust ben ik altijd op zoek naar mensen die kunnen helpen in tijden van onrust. Die stabiele mensen 'lasso' ik dan eigenlijk binnen: ik leg contacten waar ik later op kan terugvallen."

Spelverdeler – Sven

Het Ontwapen van Sven is die van een team-speler en komt mede voort uit zijn sportachtergrond, als spelverdeler in basketbal. De twee kanten representeren de uitersten in het benaderen van de burger. Hard praten en jezelf groot maken? Of juist zachter praten en jezelf kleiner maken? Het blijft een inschatting en wanneer de keuze slecht uitpakt is Sven niet bang om het stokje door te geven aan zijn collega. Als er spanning ontstaat vanwege jouw aanpak als agent, doorbreek je die meteen door een stap naar achteren te zetten en een van je collega's die beter aansluit op de betreffende burger ruimte te geven.

“Als ik ergens kom en ik zie dat ik kan handelen, dan zal ik handelen. Maar als ik merk dat een situatie niet mijn pakkie-an is en meer iets is voor mijn maatje, dan kan ik het overdragen en een stapje terugnemen.”

De Focusverlegger - Cindy

De Focusverlegger komt voort uit Cindy's nieuwsgierige persoonlijkheid die oog heeft voor details. Deze nieuwsgierigheid wordt bewust door haar ingezet in het contact maken met burgers. Door de aandacht te verleggen in een gespannen situatie, soms volledig willekeurig zoals 'wat een mooi schilderij is dat aan de muur', wordt dit tijdelijk het onderwerp van gesprek. In dit onverwachte uitstapje binnen het gesprek ben je simpelweg gesprekspartner, stap je tijdelijk uit de rol van agent en burger en praat je van mens tot mens.

“Door mijn enorme nieuwsgierigheid naar mensen kan ik soms inzoomen op een detail, de focus verleggen met onverwachte vragen of gesprekken, en zo de koers van een situatie veranderen.”

Inkijkje in het onderzoeksproces

SIOBE, BURGER

“Praten, dat maakt iemand sterker vind ik. Grijpen naar de wapenstok, schreeuwen zie ik als een zwakker politieoptreden.”

ACHRAF, BURGER

“Het verschilt heel erg hoe je wordt aangesproken door agenten. De ene pakt je bijvoorbeeld gelijk heel stevig vast, de ander komt gewoon rustig naar je toe lopen en stelt je gewoon een vraag. Ik heb liever dat een agent mij gewoon rustig benadert. Als ik stevig word vastgepakt schiet ik ook gelijk in een ander soort gedrag. Dan voel ik me aangevallen en ga ik in de verdediging.

SVEN, AGENT

“Je probeert steeds aan te voelen wat iemand nodig heeft, dat is best lastig met 18 miljoen verschillende mensen in Nederland.”

Ontwerper Myrthe Krepel spreekt samen met agenten verschillende burgers in Gouda over hun ervaringen en kijkt op politieoptreden, waarbij ook wordt gereflecteerd op het Ontwapens project.

Sigaretje? – Michel

Een sigaret aanbieden is een uitnodiging om even tijd met elkaar door te brengen, van mens tot mens. Je deelt een gewoonte en hebt allebei iets te toen, waardoor je tijdelijk geen agent en geen burger bent, maar gewoon twee rokers. Michel creëert op deze manier een ontspannen moment waarin de vaste rollen vervagen. Door iets te geven zet hij een eerste stap in een wederkerige relatie: het aannemen van de sigaret maakt de ander ontvankelijker om ook in een volgende stap iets terug te geven of open te staan voor contact.

“Ik zoek altijd de verbinding als er iets gebeurt op straat. Ik neem dan weleens iemand apart om even een sigaretje mee te roken. Dan zijn we gewoon twee mensen die een moment delen. Dat helpt vaak.”

Social Design Politie

Lily Habra (politie) met ontwerpers Myrthe Krepel en Dorian Kingma bij de start van hun samenwerking door Social Design Politie

Social Design Politie is een creatieve werkplaats waarin politieagenten als ‘Vreemde Vrienden’ worden gekoppeld aan kunstenaars, ontwerpers of andere creatieve partners die zich toelagen op maatschappelijke vraagstukken. Agenten met een intrinsieke drijfveer om nieuwe wegen te verkennen vinden hun weg naar de Social Design Politie en ontdekken daar een aanpak om hun ideeën en maatschappelijke idealen uit te diepen. Ze vormen duo's of teams met de creatieven. Ze leren elkaar kennen en ontwerpen vanuit hun gedeelde drijfveren en fascinaties een interventie die

ingrijpt op de relatie tussen agent en burger. Inmiddels heeft Social Design Politie zich ontwikkeld tot een blijvende maakplaats. Daarbij regisseren Arnoud Grootenboer en Marjon van Gelderen, creatief leiders staf korpsleiding, creatieve processen die nieuwe handelingsperspectieven verkennen en die de strategische korpsagenda concreet, voorstelbaar en invoelbaar maken. De samenleving wordt hierbij actief betrokken en er wordt telkens gewerkt vanuit drie componenten: samenleving, politiepraktijk en strategie.

Zie Instagram @socialdesignpolitie